

ОРГАНІЗАЦІЯ КУРОРТНОЇ СПРАВИ

Г.І. СТЕЦЕНКО

БІЛОКУРИХА – ЛІДЕР СИБІРСЬКИХ КУРОРТІВ

"За Сибіром сонце сходить" співається в українській народній пісні. А Сибір починається за Уралом. У більшості цей край асоціюється з тайгою. Звичайно, тайга, нафта і газ – основні багатства Сибіру. Так склалося, що Сибір завойовували і освоювали європейці. В значній мірі українці. Тепер в Новосибірській області проживає понад 300 тисяч українців. Правда, їх та і вони самі себе називають "хохлами".

І хоч у всіх коріння європейське, та з розпадом Радянського Союзу для більшості сибіряків Європа стала малодоступною через дорогий транспорт. Тільки у спогадах лишилися відвідування курортів Кавказу, Криму, Прикарпаття і, звичайно ж, Трускавця. Рідко яка птиця долетить до середини Дніпра, рідко хто дозволить собі відвідати європейські курорти, хоч є такі, що їздять і в Європу, і далі шороку.

Протягом кількох років нових економічних відносин курортний бізнес Сибіру зорієнтувався і розпочав формування власного, конкурентноспроможного курортного оздоровлення в місцевих умовах. Одним із лідерів Сибіру стає курорт Білокуриха.

Загалом курорт цей давній. Термальні радонові води мешканці того краю застосовували для оздоровлення споконвічно. Як і Трускавець, Білокуриха розпочиналась з 8 кабін для купелів. Різниця в тім, що Трускавець народився у 1827 році, а Білокуриха – у 1908 році.

В радянські часи термальними мінеральними радоновими водами зацікавився міністр середнього машинобудування Є.П. Славський, і в алтайській "глибинке" розпочинається будівництво сучасного бальнеологічного курорту.

Сьогоднішня Білокуриха – це 14 санаторно-курортних закладів на 4400 місць для оздоровлення. Сформувався спеціалізація курорту: лікування захворювань серцево-судинної системи, гінекологічної та урологічної патології, органів травлення і дихання, порушення обміну речовин (цукровий діабет, подагра, артрити).

В умовах ринкових відносин курорт зумів не лише вижити, але й забезпечити собі процвітання. Звичайно, в цьому допомогли обставини, про які йшла мова вище: кавказькі курорти не приваблюють, бо там тероризм, Україна – за кордоном, а тому у Білокурисі усі місця заповнені.

Що ж приваблює відвідувачів цього курорту? Уявіть собі, що тут середня річна температура +4 градуси. Навіть зимою не буває великих морозів, а снігу вдосталь. Ось тому і з'явилася на курорті гірська траса для лижників.

До речі, вміст легких аеронів від 1014 до 2400, що вдвічі більше, ніж на знаменитому курорті Давосі. Адже аеронізація – це бадьорість, а ще це – здоров'я. Ось тому у Білокурисі вважають, що клімат з доволі постійним атмосферним тиском і високою аеронізацією повітря – один з основних оздоровчих факторів.

Але основним оздоровчим фактором є термальні гідрокарбонатно-сульфатно-натрієві радонові води з підвищеним вмістом кремнію, фтору і азоту. Саме завдяки підвищеному вмісту азоту термальні джерела Білокурихи називають азотними термами. Без них Білокуриха не відбулася б, як курорт. Наукове обґрунтування бальнеологічної активності радонових вод курорту Білокуриха здійснювалося Новосибірським та Барнаульським медичними інститутами, Свердловським НДІ фізіотерапії під загальним керівництвом Центрального НДІ курортології і фізіотерапії.

Курортологів Сибіру цікавила в першу чергу радонова вода. Особливості її складу і механізму фізіологічної та лікувальної дії. Зацікавила вона у свій час тоді ще молодого ученого з Новосибірського медінституту - Олександра Мясникова. Саме завдяки завзяттю молодого ученого і наявності всіх умов для створення курортного лікування патології серцево-судинної системи у Білокурисі на початку тридцятих років минулого століття розвивається кардіологічна курортологія. Уже тоді О. Мясников передбачав курортну реабілітацію пацієнтів з атеросклерозом. Пізніше, ставши провідним кардіологом Радянського Союзу, академік О. Мясников всебічно сприяв розвитку курортології в Білокурисі, зокрема науковому обґрунтуванню курортного лікування серцево-судинної патології. Під керівництвом О. Мясникова вперше вивчається вплив радонових ванн на капілярний кровообіг в експерименті на кроликах, тобто на фізіологічній моделі. Ученим встановлено, що радонова ванна викликає дві фази дії:

звуження капілярів в перші хвилини і розширення їх у кінці процедури. Відзначалось розширення коронарних судин і підсилення скоротливої здатності міокарду при пропусканні радонової води через судини ізольованого серця кролика. Все це сприяло обґрунтуванню доцільності курортного лікування із застосуванням радонових купелів при атеросклерозі.

Поряд з О. Мясниковим радонові води Білокурихи вивчали інші молоді учені, які пізніше стали відомими на всю країну. Особливо багато уваги приділяв Білокурисі Г.М. Шершевський, вивчаючи вплив радонових вод на обмінні процеси, в тому числі при патології щитовидної залози, нервової системи.

Враховуючи невисоку концентрацію радону, тобто мале альфа-випромінювання, курортологи прийшли до висновку, що тут вступає в дію закон Арндта-Шульце, згідно з яким на організм малі подразнюючі дози діють стимулююче.

В 60-70-ті роки минулого століття колектив наукових співробітників під керівництвом ректора Новосибірського медінституту професора В.П. Казначеева активно включився у вивчення механізму дії радонових вод, виходячи з нових уявлень про суть і причини виникнення захворювань.

Попередніми дослідженнями багатьох учених і власні спостереження дозволили професору В. П. Казначееву зробити висновок, що радонові води викликають однаково позитивний ефект при багатьох захворюваннях. На думку ученого, вплив курортних чинників, в тому числі і радону, має неспецифічний ефект. Згідно з дослідженнями Новосибірських учених, радон, змінюючи ферментативну активність тканин і крові, стимулює реакцію відновлення і гасить стрес-реакцію.

Важливо відзначити, що концентрація радону термальних джерел Білокурихи невелика (біля 200 Бк/л), тобто менша, ніж це вимагає сучасна курортологія по відношенню до радонових вод. В той же час відомо, що біологічний ефект дії радонових вод не завжди залежить від дози радіації. Більше того, частіше невеликі дози викликають позитивний біологічний і лікувальний ефект. Поряд з наявністю радону, термальні води Білокурихи містять в собі значну кількість мікроелементів, молекули яких, на думку сибірських учених, знаходяться у збудженому стані, саме завдяки іонізації альфа-променями радону. В період повернення мікроелементів у попередній стан виділяється біологічно активний ультрафіолет, який має мітогенну активність. Як показали наукові дослідження М. С. Нассибуліна, звичайна дистильована вода, насичена радоном, таких властивостей не має.

Цікаві спостереження має лікар курорту Н.П. Марюха, який додавав до радонової води мікродози срібла, що зумовило кращий лікувальний ефект хворих на ревматизм.

Слід зупинитися на фундаментальних дослідженнях впливу радонових вод на основний обмін у хворих на тиреотоксикоз, що дозволило визначитися з методикою лікування таких хворих в умовах курорту і, таким чином, розширити покази для лікування у Білокурисі.

Як і слід було очікувати, застосування радонових вод при ураженні периферійних артеріальних судин викликає значне покращення мікроциркуляції і досягнення визначного терапевтичного ефекту.

Особливий погляд сибірських бальнеологів на так звану "бальнеореакцію". Так, клінічно виражена бальнеореакція при нейро-ендокринних і обмінно-дистрофічних захворюваннях оцінюється як передвісник більш стійкого терапевтичного ефекту. І навпаки, при хронічних запальних процесах бальнеореакція небажана, тому що у таких випадках спостерігається загострення і періоду курортного лікування не досить для ліквідації патологічного процесу.

Для хворих з патологією серцево-судинної системи розроблений тест вхідної ванни, тобто поряд з визначенням частоти пульсу і артеріального тиску, визначається і гепаринове число до і після одноразової ванни, що дозволяє визначити і тип індивідуальної чутливості до радонової води і тактику радонотерапії.

Важливо нагадати, що у Білокурисі, як і на усіх курортах, значний лікувальний ефект часто настає не відразу, а дуже часто через кілька днів, а то й тижнів після закінчення курортного лікування. Тут, певно, відіграє роль адекватність курортної терапії до того чи іншого захворювання, стану імунної системи та індивідуального реагування організму на комплекс курортних чинників.

Враховуючи поширеність серед мешканців Сибіру та Алтаю патології органів дихання, учені Алтайського медичного інституту під керівництвом професора Г.В. Трубникова розпочали фундаментальні дослідження можливості реабілітації таких хворих в умовах Білокурихи. Перший етап досліджень дозволив відпрацювати методику комплексної терапії хворих на хронічний бронхіт, що відкриває нову сторінку в історії курорту.

На новому сучасному рівні вивчено вплив радона на живий організм завдяки співпраці з ученими Сибірського відділення Академії медичних наук під керівництвом академіка Ю.І. Бородіна. Вивчається роль курортних чинників у забезпеченні ендоекологічної реабілітації.

Варто зупинитися ще на одному механізмі дії курортних чинників, а саме – імпульсному, тобто короткочасному впливу з наступною багатогодинною перервою. Власне, практично усі бальнеологічні чинники діють за таким механізмом. Багаторічні дослідження показують, що це є обов'язковою умовою успішного курортного лікування.

Останніми роками на курорті проведена значна наукова робота. Захищено 8 кандидатських дисертацій, опубліковано багато праць у наукових журналах, проведено кілька науково-практичних конференцій.

Новосибірськ

Дата поступлення: 17.09.2004